

### Könyv Jászó múltjáról

**Kolivosko István:** *Jászó. Fejezetek a község történelméből.*  
Jászó, 2005. Községi Hivatal, 189 old. + képmelléklet.

HADOBÁS SÁNDOR

2004-ben előbb szlovák, majd a következő esztendőben magyar nyelven is napvilágot látott a hajdani bányaváros, a premontrei apátságáról és cseppkőbarlangjáról messze földön híres *Jászó (Jasov)* történetét bemutató könyv. A szerző szlovák nemzetiségű (de magyarul is beszélő) kassai könyvtáros, aki korábban már több környékbeli településről publikált hasonló munkát. Mivel a legutóbbi összefoglalás közel fél évszázada jelent meg *Jászóról* (A. Güntherová: *Jasov*. Bratislava, 1957), éppen ideje volt egy friss szemléletű, az utóbbi évtizedek kutatási eredményeit figyelembe vevő feldolgozásnak. Dicséret és köszönet illeti a község vezetését azért, hogy a jelenlegi nehéz viszonyok között is vállalta a szép kiállítású (keménytáblás, aranyozott félbőr kötésű!) kiadvány anyagi fedezetét, nem csak az államnyelven, hanem magyarul is. Bár a munka nem sorolható a kimondottan bányászattörténeti könyvek közé, mert csak két rövid fejezete foglalkozik a helyi bányászat és kohászat múltjával, mégis érdemesnek tartottuk az e hasábokon való részletesebb ismertetésre, tekintettel arra, hogy lapjairól egy régi magyar bányaváros érdekes és változatos históriája elevenedik meg.

A szerző a bevezetőben azt írja, hogy a könyvet elsősorban *Jászó* lakosainak ajánlja, és „*megtiszteltetésnek venné, ha mindenen előtt ők olvasnák, hasznos ismereteket és büszkeséget merítenének belőle. A kötet Jászó sorsfordulóit taglalja, a legrégebb időktől kezdve egészen 1945-ig.*” A legújabb korról nem foglalkozik,

mert, mint mondja, „*kellő történelmi távlat nélkül az elfogultság csapdájába eshetnének*”. Az egyes fejezetek a következők:

*Minden a barlangban kezdődött* (5-20. old.). Ebben a híres (a Világörökség részét képező) *Jászói-barlang* (más néven *Takács Menyhért-barlang*) különböző korú régészeti leleteit ismerteti. A barlang, mint természeti objektum bemutatása azonban elmarad, ami érthetetlen, hiszen napjainkban a település legfőbb idegenforgalmi vonzerejének számít.

*A tatárok* (16-20. old.). A tatárjárás *Jászóra* és környékére vonatkozó történéseit foglalja össze röviden, a rendelkezésre álló kisszámú és bizonytalan adatok alapján.

*Az első írásos emlék* (21-29. old.) – Két korai dokumentummal foglalkozik: *Albert prépost* 1243. évi, csak későbbi átiratban fennmaradt adománylevelével és *IV. Béla* 1255-ben kelt okiratával, amelyet a prépostság „újjáalapító oklevelének” neveznek. Mindkettő nagy jelentőséggel bírt *Jászó* korai történetében, és az utókor számára is fontos információkat tartalmaz. Az elsőből például megtudjuk, hogy már akkor német telepesek éltek itt, és az egyik fő gazdasági tevékenység a bányászat és a fémek előállítás volt.

*A premontrei monostor* (30-38. old.) és *A hiteleshely* (39-45. old.) c. fejezetek a feltehetően a 12-13. század fordulóján alapított rendház történetét és a térség életében betöltött szerepét ismertetik.

A következő négy rész – *A várak* (46-51), *Brandeisi Giskra János* (52-57), *A huszita felirat* (58-61), *A város virágkora és hanyatlása* (62-69) a település történetén vezet végig az olvasót az első világháborúig olvasmányosan, de eléggé elnagyoltan.

*Jászó lakosainak vallási és nemzetiségi összetétele* (70-76): a kezdetektől 1945-ig kíséri nyomon a helyi lakosság – szlávok, németek és magyarok – etnikai viszonyainak alakulását.

*Corpus Juris Hungarici* (77-78) cím alatt azt a 11 említést sorolja fel a szerző, ami *Jászóról* található az 1900-ban megjelent magyar törvénytárban. Az első dátum 1548, az utolsó 1802.

*A Királyi látogatások* (79-82) c. fejezet II. József 1783. és I. Ferenc József 1857. évben történt jászói átutazását eleveníti fel. (Az uralkodó úticélja mindkét esetben *Kassa* volt, eközben haladtak keresztül a településen.)

A *helyi földrajzi nevek* (83-85) tanulmányozásából kiderül, hogy a város régi helynevei csaknem kizárólag magyar eredetűek.

*Céhek, mesterek, vállalkozók* (86-98): ismerteti a *Jászó* életében egykor fontos szerepet játszó foglalkozások (takács, csizmadia, gombkötő, pintér, asztalos, fazekas, kovács, szabó, mészáros, szűcs) történetét. A felsorolt szakmák céheinek jelvényei a mai községháza pincéjének a falára festve láthatók, készítési idejük a 19-20. század fordulójára tehető.

A számunkra legérdekesebb fejezetek – *Bányászat* (99-106) és *Fémművesség* (107-112) – a település hajdani bányavárosi mivoltához képest meglehetősen szűkszavúak, csak a legfontosabb – s máshonnan már jól ismert – információkat és adatokat tartalmazák. A gazdag és változatos bányász-kohász múlt többet érdemelt volna, annál is inkább mert *Jászó* történetében (a premontrei apátság mellett) meghatározó szerepet játszott ez az egymásra utalt két ősi szakma.

A *malmok* (113-117), amelyek a bővizű és gyorsfolyású *Bódvára* épültek, ugyancsak nevezetes üzeimei voltak *Jászónak*, egészen az 1940-es évekig. Az utolsó malomtulajdonosok a *Bröstl* család tagjai közül kerültek ki.

A *kályhások* (118-121) c. fejezet a 18. sz.-tól a 20. sz. első feléig virágzó helyiipari tevékenységet mutatja be, amely a városban nagy múltra visszatekintő fazekasságból nőtt ki. Volt idő, amikor egyszerre több műhely és mester működött *Jászón*, sőt, még az apátság is létesített egy kis kályhagyárat 1896-ban.

A *villanytelep* (122-125) a *Bódva* vízi energiáját hasznosító erőmű történetét vázolja fel, amely 1904-től 1945-ig üzemelt és látta el *Jászó* és a környező települések lakosságát elektromos árammal.

Az *iskolák* (126-132) cím alatt az oktatás múltjával ismerkedhetünk meg, amelynek érdekessége, hogy egykor iparos tanonciskola és zsidó egyházközségi alapiskola is működött *Jászón*.

A *fekete könyv titka* (133-138) egy izgalmas kultúrtörténeti eseményt elevenít fel. *Tompa Mihály* a premontrei apátság levéltárában helyezte el lepecsételt feljegyzéseit, amelyeket az úgynevezett *Fekete könyv* tartalmazott. A költő végakarata szerint a dokumentum felbontására és ismertetésére csak halála után 50 évvel, 1918-

ban kerülhetett sor *Jászón*. Az eseményt országos figyelem kísérte, szinte minden korabeli újság tudósított róla.

*A pecsétek és pecsétnyomók* (139-142) c. rész a városi iratok hitelesítésének eszközeit mutatja be írásban és képben is, szám szerint 6 darabot. A legrégebbi pecsét egy 1576-ból származó okmányon maradt fenn, az utolsón pedig az 1905-ös évszám olvasható. Központi alakjuk *Szent Mihály arkangyal*, a jászói templom védőszentje. A bányászatra utaló szimbólumok, a keresztbe helyezett nyeles ék és kalapács a 18. században jelennek meg először az ábrázolások között, de a 20. század elején elhagyták, nyilván azért, mert az iparág ekkor már erősen hanyatlóban volt a településen.

*Az Építészeti emlékek* (143-146) c. szakasz a későbarokk stílusú hatalmas premontrei kolostor-együttest és a középkori eredetű *Szent Mihály arkangyal plébánia-templomot* ismerteti vázlatosan. Mindkét épület bővebb ismertetést érdemelne, de terjedelmi okok miatt most nyilván csak ennyire volt lehetőség. A szerző szabadkozik is emiatt.

*A jászói sportélet* (147-150) főként a labdarúgásban merült ki, emellett néhány más sportág üzésével is próbálkoztak a helybeliek (tenisz, röplabda, asztalitenisz, atlétika).

*Jászó nagyjai* (151-156) cím alatt 14 helyi születésű jeles személyiség rövid életrajzát olvashatjuk. Valamennyien még magyar alattvalóként – tehát 1920 előtt – látták meg a napvilágot. Közöttük nem találunk olyat, aki igazán mély nyomot hagyott volna nemzeti kultúránkban.

*A háború* (157-161) c. rész a II. világháború helyi történéseit eleveníti fel.

*Mondák, legendák és mesék* (162-164): bemutatja azokat a népajkáról származó, de esetenként 20. századi írók által feldolgozott – és emiatt eredetiségüktől megfosztott – históriákat, amelyek az irodalomban fellelhetők.

*A Kronológia* (165-167) az őskortól 1945-ig évszámokba sűrítve idézi fel *Jászó* történetének legfontosabb eseményeit.

*Angol és szlovák összefoglaló* (168-171) könnyíti meg a magyarul nem értő olvasók dolgát.

A *Melléletek* (a 173. oldaltól) tartalma: adatok, térképek, a felhasznált irodalom jegyzéke.

A könyvet *Alexander Jiroušek Jászó napjainkban* című színes fotósorozata zárja. A 15 jó minőségű kép az olvasó elé vetíti a település mai, kellemes arculatát, amely arra csábít, hogy felkerekedjünk és megtekintsük az imént bemutatott könyv lapjairól legalább múltját tekintve már ismerős helyet. Reméljük, hogy a jövőben minél többen vállalkoznak majd egy ilyen kirándulásra. Személyes tapasztalatok alapján mondhatjuk, hogy szívélyes vendég látásban és kellemes élményekben lesz részük.



## Újabb bányászattörténeti könyvek Szlovákiából

*Zlatá kniha banícka.* 2. kiadás. Košice, 2000. Banská agentúra, 263 p. (A cím magyarul: *A bányászat aranykönyve.*)

**Semrád, Peter – Kováč, Juraj:** *Dubnické opálové bane.* Prešov, 2000. Vydavateľstvo Michala Vaška, [155] p. 64 színes fotó. (A cím magyarul: *A dubniki opálbánya.*)

**Barok, Maroš – Semrád, Peter:** *Dubnický opál – drahokam známy i neznámy.* [Košice, 2001]. A szerzők kiadása, 54 p. + 54 színes fotó. Angol és német nyelvű összefoglalóval. (A cím magyarul: *A dubniki opál – az ismerős és ismeretlen drágakő.*)

**P. Wittgrüber – P. Tuček – J. Vitáloš:** *Dejiny baníctva v Malých Karpatoch.* Bratislava, 2001. ROAD, 48 p. (A cím magyarul: *A Kis-Kárpátok bányászatának története.*)

*Kodex des Stadt- und Berg-Rechtes von Schemnitz.* – *Kódex mestského a banského práva Banskej Štiavnice.* Košice, 2001. Banská agentúra, 71 p. (A cím magyarul: *A selmecebányai városi és bányajog kódexe.*)

*Zborník Slovenského banského múzea.* 19. Banská Štiavnica, 2002. Slovenské banské múzeum, 166 p. Angol és német nyelvű összefoglalókkal. (A *Szlovák Bányászati Múzeum Évkönyve*, 19. köt.)

*História hutníctva v stredoslovenskej banskej oblasti. Zborník reeátov zo 6. sympózia o dejinách hutníctva na Slovensku, ktorý sa uskutočnil v dňoch 9. – 10. 10. 2002 v Banskej Štiavnici.* Banská Štiavnica, 2003. Slovenské banské múzeum, 128 p. Angol nyelvű összefoglalókkal. (A főcím magyarul: *A kohászat története a közép-szlovákiai bányavidéken.* A kötet a hasonló című konferencia előadásait tartalmazza.)

*Dejiny baníctva na Slovensku. Diel 1. Využívanie nerastných surovín, ťažba rúd, vybraných nerudných surovín a výroba kovov*

*na území Slovenska od počiatkov do roku 1945.* Košice, 2003. Zväz hutníctva, ťažobného priemyslu a geológie Slovenskej republiky – Banská Agentúra, 327 p. Fotók, táblázatok, térképek, ábrák. (A főcím magyarul: *A bányászat története Szlovákiában.* 1. rész.)

*Das Stadt- und Bergrecht von Kremnitz. Handschriften des Kremnitzer Stadtbuches aus den Jahren (1492), 1504, 1512, 1530, 1537. – Mestské a banské právo Kremnice. Rukopisy Mestskej knihy Kremnice z rokov (1492), 1504, 1512, 1530, 1537.* Košice, 2004. Banská agentúra, 141 p. (A főcím magyarul: *A körmöcbányai városi és bányajog.*)

*Zborník Slovenského banského múzea.* 20. Banská Štiavnica, 2004. Slovenské banské múzeum, 184 p. (A Szlovák Bányászati Múzeum Évkönyve 20. köt.)

*Dejiny baníctva na Slovensku. Diel 2. Využívanie nerastných surovín, ťažba rúd a vybraných nerudných surovín na Slovensku v centrálnom plánovanom hospodárstve za druhej ČSR a ČSSR v rokoch 1945-1990. Baníctvo na Slovensku na rokoch 1990 – 2000.* Košice, 2004. Banská Agentúra, 303 p. (A főcím magyarul: *A bányászat története Szlovákiában.* 2. rész.)

**Marcinko, Ján:** *Gelnické banské právo.* Košice, 2004. 148 p. (A cím magyarul: *A gölnicbányai bányajog.*)

**Bakoš, František - Chovan, Martin a kol. :** *Zlato na Slovensku. Sprievodca zlatou históriou, ťažbou a náleziskami na našom území. – Gold in Slovakia.* Bratislava, Slovenský skauting, 2004. 298 p. + 1 térképmelléklet. (A főcím magyarul: *Az arany Szlovákiában.*)

*Zborník prednášok zo seminára Z histórie medenorudného baníctva v banskobystrickom regióne 23. - 24. 6. 2005 Špania Dolina.* Banská Bystrica, 2005. KB press pre Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici a obec Španiu Dolinu, 204 p. (A besztercebányai terület rézbányászatának történetéből c. konferencia előadásait tartalmazza a kötet.)

Összeállította: *Hadobás Sándor*

# T a r t a l o m

Köszöntő .....	3
<b>Tanulmányok</b>	
A bányászkapáról ( <i>Szemán Attila</i> ) .....	5
Rézflotálás Rudabányán az 1970-es években ( <i>Sóvágó Gyula</i> ) .....	37
<b>Archívum</b>	
Hosztják Albert kiadatlan tanulmánya Ormospuszta szénbányászatának kezdeteiről .....	55
Az Ormospusztai M. Kir. Államvasgyári Bányaüzem rövid történeti leírása ( <i>Hosztják Albert</i> ) .....	59
<b>Évforduló</b>	
120 éve hunyt el Mikulik József ( <i>Kovács Ágnes</i> ) .....	77
<b>Életmű</b>	
Téglás Gábor ( <i>Hadobás Sándor</i> ) .....	83
Bányába vonuló római bányászcsoporthoz Linaresből ( <i>Téglás Gábor</i> ) .....	93
<b>Szakirodalom</b>	
Könyv Jászó múltjáról ( <i>Hadobás Sándor</i> ) .....	99
Újabb bányászattörténeti könyvek Szlovákiából .....	104

